

УДК 159.92:37.091.8-057.875:159
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2023/9-1/8>

Олена ВЛАСОВА, д-р психол. наук, проф.
ORCID ID: 0000 0002 9894 0038
e-mail: vlalit@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Владислава КОВАЛЕНКО, бакалавр
ORCID ID: 0009-0004-2534-4181
e-mail: vladakova55@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ТИПОМ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ТА СИЛЬНИМИ РИСАМИ ХАРАКТЕРУ МОЛОДИХ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК

Вступ. Метою дослідження є виявлення взаємозв'язку між типом прив'язаності та сильними рисами особистості молодих жінок. Сильні риси особистості здатні описати внутрішні особливості людини, а також допомагають прогнозувати її успішну поведінку (М. Селігман). У дослідженні також використана класифікація типів прив'язаності Дж. Боулбі та М. Ейнсворт: 1) надійний, або безпечний; 2) уникаючий; 3) тривожно-амбівалентний; 4) дезорганізований (боязкий).

Методи. В емпіричному дослідженні взяли участь 122 жінки віком від 17 до 23 років. Використано такі методики: "Тест на визначення якості прив'язаності" (MAQ); скрінінгова модифікація тесту Селігмана і Петерсона "Визначення сильних сторін (цінностей) та чеснот" (адаптація Г. Лаптевої, О.І. Власової); кореляційний аналіз (критерій Спірмена).

Результати. Статично обґрунтовано взаємозв'язок між сильними рисами особистості молодих жінок та типами їхньої прив'язаності. Виявлено пряму кореляцію між надійним типом прив'язаності та добротою, а також зворотні кореляції між тривожно-амбівалентним типом і здатністю до суджень, оптимізмом і завзятістю; уникаючим типом та недопитливістю, невмінням спілкуватися; дезорганізованим типом і браком оптимізму.

Висновки. У респонденток з надійним типом прив'язаності статистично виражено сильні риси, а за іншими даними дослідження, вони також не схильні до використання психологічних захистів у складних ситуаціях життя. Молодим жінкам з ненадійними типами прив'язаності не притаманна вираженість сильних рис. Натомість для таких осіб характерні різноманітні психологічні захисти як інструменти організації їхньої ментальної активності в напружених і травмуючих ситуаціях життя.

Ключові слова: механізми психологічного захисту, молоді жінки; особистість, сильні риси характеру, тип прив'язаності.

Вступ

Постановка проблеми. Сучасні реалії життя в Україні, позначені жахіттями війни, викликають інтерес наукової і практичної психології до питань зміцнення ментального здоров'я населення країни, що воює, віднаходження механізмів підвищення потенціалу резильєнтності українців. Особливою категорією населення за таких умов стають діти та молоді жінки, які частіше за інших стикаються з проблемами встановлення та підтримки емоційного балансу.

У контексті осмислення таких проблем привертає до себе увагу методологія позитивної психології (Peterson, & Seligman, 2004), у межах якої сьогодні розробляються доказові практики підтримки суб'єктивного благополуччя людини та формування сильних рис її характеру. Такі риси розуміються як перевірені часом та досвідом репрезентативних науково-психологічних досліджень чесноти – особливі якості людської особистості, які забезпечують її продуктивне існування та стає суб'єктивне благополуччя. Останнє позначається розробниками позитивної психології як процвітання.

Із позиції завдань дослідження психології розвитку, природний інтерес викликає проблема формування сильних рис особистості та чинників, які забезпечують успішність таких процесів в онтогенетичній перспективі людини.

Аналіз останніх джерел і публікацій. В історії психології появу моделей особистісних рис пов'язують з ім'ям Раймонда Бернарда Кеттелла (R. B. Cattell). Він вбачав в особистості складну та диференційовану систему, у якій, мотивація переважно обумовлена субсистемою динамічних рис. На його думку, риси особистості можна трактувати як відносно сталу тенденцію особи реагувати певним чином на певні ситуації. Такі властиві особі риси здатні описати її внутрішні особливості, а

також допомагають прогнозувати її поведінку. Отже, у рисах особистості доцільно вбачати певні гіпотетичні психологічні конструкти, які виявляються в поведінці. Засобами статистичного аналізу англійської мови Кеттел набір досить сталих характеристик сучасної особистості та розробив діагностичний інструмент (опитувальник 16PF), який надає цілісну інформацію про структуру особистості з позиції створеної ним теорії рис (Cattell, 1983).

Існують й інші погляди на розуміння рис особистості, які надають таким особистісним утворенням особливого статусу чеснот або позитивних цінностей (Peterson, & Seligman, 2004). Для Е. Еріксона чесноти – це певні новоутворення психіки людини, які стають внутрішнім інструментом подальшого успішного соціального розвитку особистості. Передумовами формування чеснот виступають особливості соціального (насамперед сімейного, шкільного, професійного) оточення. Останні або сприяють, або перешкоджають розв'язанню людиною завдань розвитку в його наступні періоди розгортання.

На початку XXI ст. М. Селігман і К. Петерсон розпочали дослідження чеснот як "сильних" рис" та "позитивних цінностей" людини з використанням методології позитивної психології, тісно пов'язавши вираженість у людини чеснот з поняттям "психологічного благополуччя" (Peterson, & Seligman, 2004). Українські науковці (Маєвська, & Соміна, 2022) також доводять, що сильні риси особистості є первинними в процесах формування психологічного благополуччя людини. Відповідно підтверджується думка, що психологічне благополуччя людини є результатом феноменом щодо розвитку "сильних" рис її особистості (Лисенко, 2015).

Предметом пізнавального інтересу позитивної психології розвитку (Lomas et al., 2016) виступають чинники підтримки психологічного благополуччя людини на

© Власова Олена, Коваленко Владислава, 2023

різних етапах онтогенезу, у тому числі й онтогенетичні умови розвитку "сильних" рис її характеру. Можна передбачити, що важливою детермінантою соціальної ситуації розвитку особистості дитини раннього віку тут постає формування прив'язаності, характер якої є базовим індикатором взаємин дитини із соціальним оточенням, значущих для її продуктивного розвитку.

У сучасній психологічній науці прив'язаність розуміється як поняття, що характеризує ставлення дитини до близького дорослого і впливає на найрізноманітніші сфери життя людини. Дослідженням питання прив'язаності займалися такі вчені, як: Дж. Боулбі, М. Ейнсворт, К. Бабак, З. Крижановська, Л. Бутузова, В. Белько та ін. Українські науковці виявили взаємозв'язок між типом прив'язаності дитини та своєрідністю її соціальної адаптації до шкільного навчання (Бабак, 2021), стилем спілкування з учнями педагогів як носіїв певних типів прив'язаності (Бутузова, 2021), статистично значимі кореляції між типом прив'язаності людини й особливостями її майбутніх романтичних стосунків з партнером (Бабак, 2022). Тож актуалізоване питання має широке поле для подальших наукових досліджень. Зокрема, у вітчизняній літературі ще недостатньо досліджено взаємозв'язок між типом прив'язаності людини, яка складається на ранніх етапах її первинного онтогенезу у взаємодіях з матір'ю або людиною, яка постійно опікується немовлям, та рисами характеру її особистості в дорослому віці.

Поняття "прив'язаність" до наукового обігу ввів Джон Боулбі (Bowlby, 1969). Відповідно до концепції засновника ієї теорії прив'язаності (англ. *Attachment theory*) цей термін слід розглядати як підвид емоційного зв'язку, у якому почуття безпеки людини пов'язане з міжособистісними стосунками.

У наукових джерелах можна зустріти й інші визначення прив'язаності. Зокрема, Н. Литвинова зазначає, що "прив'язаність як потреба дитини знайшла своє відображення у Декларації прав дитини... базовий міжнародний документ – Конвенція ООН про права дитини – закріпив право дитини задовольняти потребу в прив'язаності у сприятливих для цього умовах" (Литвинова, 2021, с. 37). Важливо зазначити, що прив'язаність розглядається як механізм, дія якого виходить за кордони дитинства і, наприклад, в академічному тлумачному словнику прив'язаність трактується як "почуття симпатії до когонебудь, відданості комусь, близькості до чогось" (Словник української мови ..., 1976, Т. 7, с. 582).

Т. Мандзик, узагальнюючи погляди різних науковців, зазначає, що під прив'язаністю варто розуміти "глибокий емоційний зв'язок, що поєднує людей у часі і просторі, забезпечує почуттям безпеки, комфорту, сприяє особистісному розвитку" (Мандзик, 2018, с. 15). Схожого розуміння прив'язаності дотримується і Литвинова: "тривалий близький зв'язок між двома людьми, що не залежить від їх місцезнаходження і є джерелом емоційної близькості" (Литвинова, 2021).

М. Ейнсворт доповнила теорію Дж. Боулбі власними припущеннями щодо існування різної якості прив'язаності. Вона розробила відповідну процедуру дослідження, яка експериментально підтвердила існування 4 типів прив'язаності: надійний, уникаючий, тривожно-амбівалентний, дезорганізований.

Надійний, або безпечний (secure) тип прив'язаності передбачав, що малюк почуває себе впевнено поруч із мамою. Він активно досліджує оточення та охоче взаємодіє з матір'ю. Вона сприймається ним як "безпечна база", джерело безпеки та підтримки.

Уникаючий (avoidant) тип поєднав малюків, які не шукають близькості з мамою, навіть коли перебувають поруч. Вони ніби не помічають її. Малюк активно вивчає оточення, грається, але не залучає до своїх активностей матір; такі діти самостійні та демонструють нечутливість до можливої небезпеки.

Тривожно-амбівалентний (anxious-ambivalent) тип прив'язаності – характерний для дітей, які мають занепокоєний та напружений вигляд, навіть коли мати перебуває поруч. У незнайомій обстановці вони намагаються постійно бути біля матері, не виявляють значної активності в дослідженні оточення. Також їм властиві ознаки сильного стресу, коли розлучають їх з матір'ю: вони плачуть та голосно кричать. По поверненні матері діти одразу кидаються до неї, шукають взаємодії, але при цьому не заспокоюються. Вони чинять активний супротив спробам матері заспокоїти їх.

Дезорганізований (боязкий) (disorganized) тип характеризується невизначеністю активності, у певних ситуаціях дитина поводить себе по-різному, її дії хаотичні та не мають чіткого паттерну (Литвинова, 2021; Ainsworth, 1969; Бабак, & Крижановська, 2021; Манжос, 2020).

Отже, загалом можна стверджувати, що, незважаючи на певні відмінності в термінології, науковці мають доволі схожі погляди на основні характеристики прив'язаності. Такими можна вважати: наявність близьких стосунків з об'єктом прив'язаності, емоційне реагування на об'єкт прив'язаності, почуття безпеки та комфорту, пов'язані з досвідом взаємодії з об'єктом прив'язаності. У випадку, якщо такі умови дорослий не забезпечує, у дитини розвивається ненадійний тип прив'язаності, який має три описані варіанти прояву. Існують також досить переконливі емпіричні докази того, що сформований у дитинстві тип прив'язаності істотно впливає на характер взаємовідносин людини в дорослому віці.

Очевидно, що як внутрішньопсихологічна умова розвитку кожен із 4-х типів прив'язаності (надійний і ненадійний) має різний потенціал для переживання дитиною суб'єктивного благополуччя і формування сильних рис її характеру. Різною, залежно від сформованого типу прив'язаності може бути і вираженість сильних рис характеру такої особистості в дорослому віці, що також істотно обумовлює картину її суб'єктивного благополуччя. Для перевірки такого припущення було організовано емпіричне дослідження, метою якого стало виявлення взаємозв'язку між типом прив'язаності та сильними рисами характеру молодих жінок, які перебувають на території України у військовий час.

Метою дослідження є виявлення взаємозв'язку між типом прив'язаності та сильними рисами особистості молодих жінок. Зазначимо головні завдання дослідження.

1. Дослідити типи прив'язаності, що притаманні молодим жінкам.

2. Дослідити сильні риси, що притаманні молодим жінкам.

3. Виявити наявність взаємозв'язку між типами прив'язаності та сильними рисами.

У чинному дослідженні ми спиралися на концепцію Р-Б. Кеттелла щодо динамічних рис особистості (Cattell, 1983) та концепцію Мартина Селігмана чеснот як сильних рис характеру людини, які лежать в основі її автентичного щастя (Peterson, & Seligman, 2004). Також взято до уваги напрацювання Дж. Боулбі (Bowlby, 1969) та М. Ейнсворт щодо типів прив'язаності (Ainsworth et al., 1978).

У цьому дослідженні використано таку класифікацію сильних рис особистості:

1. Допитливість – інтерес та прагнення до новизни, відкритість до нового досвіду. Інтерес як самоцінність,

що проходить через увесь досвід; здатність захоплюватися явищами, темами та предметами, цікавість до спостереження та дослідження.

2. Любов до знань – опанування нових умінь, тем і сфер знань як самостійно, так і в навчальному закладі. Ця риса пов'язана з допитливістю, але виходить за її межі. Прагнення до систематичного примноження знань.

3. Здатність до суджень (критичне мислення) – налаштованість на всебічний та багатоаспектний аналіз явищ без передчасного перескакування до висновків; уміння справедливо зважувати аргументи та змінювати думку на основі доказів.

4. Винахідливість (креативність, творче мислення, оригінальність) – здатність мислити концептуально і вигадувати нові ефективні підходи до вирішення завдань; включає художні досягнення, але не обмежується цим.

5. Уміння спілкуватися (соціальний (емоційний) інтелект – уміння розпізнавати емоції та почуття – як свої власні, так і інших людей; знання про те, як поводитись у різноманітних соціальних ситуаціях; знати, як мотивувати інших; турбуватися про інших; уміння бути близьким і приятелем до людей.

6. Уміння бачити перспективу (широта бачення, погляд з різних точок зору) – здатність бачити загальну картину; давати мудрі поради іншим; уміння бачити світ, сповнений смислами як для себе, так і для інших людей.

7. Хоробрість – здатність не відступати перед загрозами, викликами, труднощами чи болем; відстоювати справедливість, навіть в умовах протистояння; діяти за переконаннями, навіть якщо вони непопулярні серед інших; ця риса передбачає фізичну хоробрість, але не обмежується нею.

8. Завзятість (наполегливість старанність, працелюбність, стійкість) – вміння доводити до кінця почату справу та досягати результатів, незважаючи на перешкоди; здатність отримувати задоволення від завершення справ чи завдань.

9. Цілісність природи (чесність, щирість) – звичка говорити правду у широкому розумінні – як здатність виражати себе та діяти щиро й природно; не вдавати з себе когось, ким ти не є; брати відповідальність за свої почуття і вчинки.

10. Доброта (великодушність, турбота, піклування, співчуття) – уміння робити добро, піклуватися та співпереживати, допомагати іншим людям.

11. Здатність любити – здатність налагоджувати та цінувати близькі стосунки з іншими людьми, вміння співпереживати, ділитися та турбуватися про інших; уміння бути близьким та приятелем до людей.

12. Колективізм – здатність працювати в команді та бути відданим їй; готовність брати на себе відповідальність і вносити свою частку у спільний результат роботи групи.

13. Справедливість – здатність однаково ставитися до людей відповідно до загальнолюдських уявлень про чесність і справедливість; не дозволяти особистим почуттям формувати упереджене ставлення до інших; надавати кожному рівні, справедливий шанс.

14. Лідерська якість (лідерство) – здатність заохочувати групу, членом якої ти є; досягати спільних результатів, підтримуючи гарні стосунки в групі; організувати групові активності й самому брати в них участь.

15. Самоконтроль – здатність контролювати свої почуття та дії; дисциплінованість; контроль над власними бажаннями та емоціями.

16. Розсудливість (обережність) – помірковане ставлення до своїх рішень, уміння не йти на невиправдані

ризиків; вміння не казати та не вчиняти таких речей, про які згодом можна пошкодувати.

17. Почуття прекрасного – здатність помічати та цінувати красу, досконалість та/або чийсь майстерність у різних сферах життя: від природи до мистецтва, математики, науки та щоденного досвіду.

18. Вдячність – уміння усвідомити та бути вдячним за все хороше, що відбувається в житті; завжди виражати свою вдячність.

19. Надія, орієнтація на майбутнє (оптимізм) – очікування найкращого від майбутнього та готовність працювати для досягнення високої мети; віра в те, що досягати успіху можна завдяки власним зусиллям.

20. Осмисленість життя – цілісне уявлення про вищу мету і сенс існування Всесвіту; розуміння свого місця в глобальному контексті; усвідомлення власного сенсу життя, який обумовлює поведінку та забезпечує людині психологічний комфорт.

21. Прощення – здатність пробачати тих, хто вчинив неправильно; спокійно сприймати недоліки інших та давати їм другий шанс; не бути мстивим.

22. Гумор (грайливість) – вміння бачити світлу сторону життя, помічати веселе і смішне, по-доброму жартувати, сміятися та веселити інших.

23. Оптимізм (захопленість, енергійність, жага до життя, ентузіазм, бадьорість) – уміння сприймати життя радісно та енергійно; вкладати у свої справи душу, приділяти їм максимальну увагу; проживати життя як цікаву пригоду, бути життєрадісним та зацікавленим.

Методи

Для досягнення мети емпіричного дослідження використовувались: "Тест на визначення якості прив'язаності" (MAQ), скрінінгова методика "Визначення сильних сторін (цінностей) та чеснот" (адаптація Г. Лаптевої, О.І. Власової), а також анкета особистої інформації досліджуваних.

З метою збору емпіричної інформації було створено гугл-форму, у яку ввійшли всі пункти методик, які використані в дослідженні. Загалом форма опитування складалась з анкети особистої інформації досліджуваних та трьох методик. У нашому дослідженні для обговорення обрано результати за двома методиками: "Визначення сильних сторін (цінностей) та чеснот" Селігмана та Петерсона (в адаптації Г. Лаптевої, О.І. Власової) та "Тест на визначення якості прив'язаності" (MAQ). Результати використання "Опитувальника Плутчика–Келлермана–Конте (в адаптації Н. Бельської) для діагностики механізмів психологічного захисту досліджених жінок з різним типом прив'язаності докладно описано в (Коваленко, & Власова, 2023).

Для інтерпретації даних дослідження також здійснено якісний і кількісний аналіз статистичних зв'язків емпіричних показників типу прив'язаності та рис характеру досліджуваних із використанням процедури кореляційного аналізу за критерієм Спірмена.

У проведеному емпіричному дослідженні взяла участь 122 жінки віком від 17 до 23 років. Відповідно до класифікації Організації Об'єднаних Націй молоддю вважаємо осіб віком 15–24 роки (UNESCO, 2023). У дослідженні взяли участь переважно студенти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Університету митної справи та фінансів, а також Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Більша частина вибірки – студенти 2–4 курсів бакалаврату. Досліджувані навчаються за такими напрямками, як: психологія, філологія, середня освіта (географія, математика, англійська мова, література, біологія, здоров'я людини), дошкільна освіта, соціальна робота та

соціальна педагогіка, хореографія, музичне мистецтво, комп'ютерні науки, комп'ютерний дизайн, менеджмент, транспортні технології, журналістика, готельно-ресторанна справа, право, фінанси, банківська справа та страхування, медицина, правоохоронна діяльність, економіка, екологія, транспортні технології, харчові технології, авіаційна та ракетно-космічна техніка, туризм, міжнародні відносини, фізична культура та спорт тощо.

Серед опитаних, 75 % навчаються, 11 % – працюють, 12 % – поєднують роботу з навчанням, а 2 % позначили себе як тимчасово безробітних. Щодо особистого життя, то 1,6 % респондентів перебувають у шлюбі, 4 % – перебувають у цивільному шлюбі, 62 % – зустрічаються з хлопцем/дівчиною, але не перебувають у шлюбі, 1,6 % – перебувають у вільних стосунках, 26 % – не мають стосунків, але хочуть їх мати, 4 % – не мають та не хочуть стосунків (рис. 2). Серед респондентів 24 % перебувають у стосунках рік і менше, 39 % – 1–4 роки, 3 % – п'ять і більше років, 30 % – не в стосунках. Емпіричне дослідження було проведено в період з 08.04.2023 р. по 08.05.2023 р.

Результати

У результаті проведеного дослідження було виявлено, що молодим жінкам найбільш притаманні надійний (40 %) та унікаючий (40 %) типи прив'язаності, а найменше – тривожно-амбівалентний (5 %) дезорганізований (3 %). Також 12 % респонденток продемонстрували однакову схильність до двох типів. Очевидно, що наявність таких показників потребує додаткового уточнюючого дослідження, а оскільки опитування проводилося анонімно, то змога провести додаткову діагностику була відсутня, тому такі досліджувані належать до групи "Інше" (рис. 1) і надалі їхні показники не використовувались.

Також було здійснено аналіз сильних сторін характеру молодих жінок. Виявлено, що найбільш притаманними рисами особистості для досліджених є почуття прекрасного, гумор та любов до знань. Найменш притаманні такі риси, як колективізм, допитливість і прощення. На рис. 2 представлено кількість досліджуваних, які отримали 1 ранг (найбільшу кількість балів) за кожною із субшкал опитувальника Селігмана–Петерсона "Визначення сильних сторін (цінностей) та чеснот" (адаптація Г. Лаптевої, О.І. Власової).

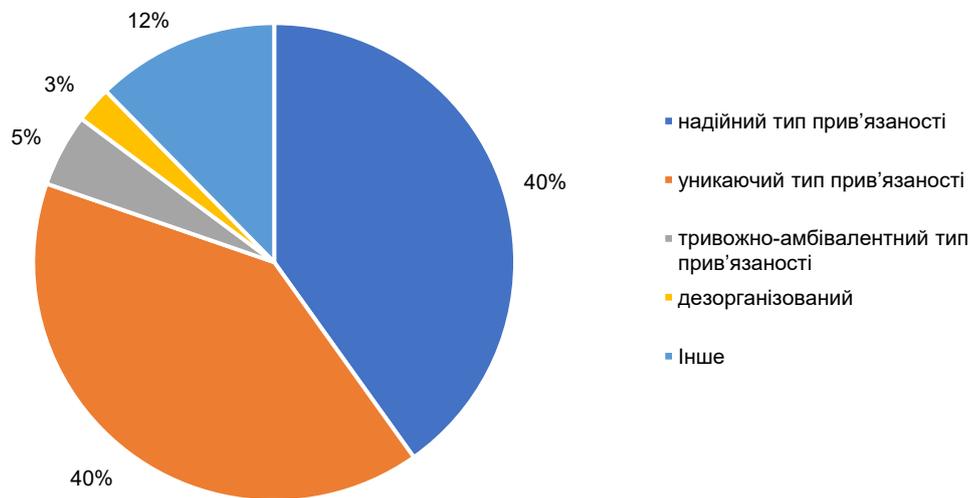

Рис. 1. Тип прив'язаності, притаманний молодим жінкам, які взяли участь у дослідженні

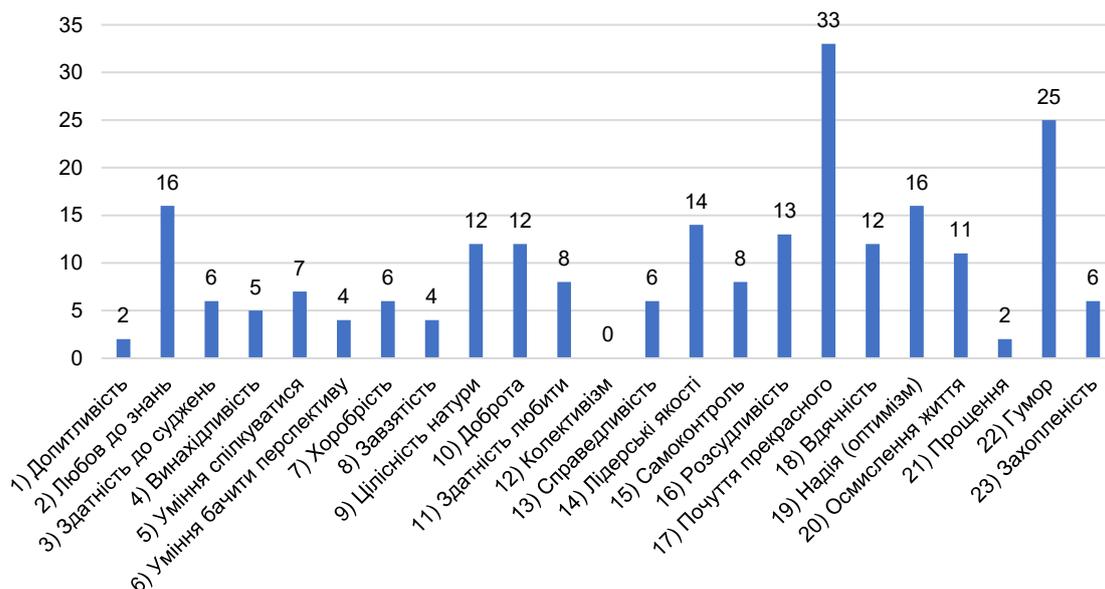

Рис. 2. Риси характеру, притаманні молодим жінкам, які взяли участь у дослідженні

За допомогою програми *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS) було проведено кореляційний аналіз за критерієм Спірмена. Аналіз кореляцій між показниками сильних рис характеру та притаманних дослідженим жінкам типів прив'язаності виявив існування статистично значимих зв'язків, узагальнений у табл. 1.

Здійснений кореляційний аналіз дозволяє стверджувати, що жінки, яким притаманний надійний тип прив'язаності, мають вищі показники вираженості доброти (0,306), вони здатні краще спілкуватися та співпереживати, і допомагати іншим людям (вміння спілкуватись (0,244), надія (0,265) і гумор (0,249) тут проглядаються як тенденції).

Таблиця 1

Результати кореляційного аналізу між показниками типів прив'язаності та сильними рисами характеру молодих жінок (n=110)

Типи прив'язаності	Надійний тип	Тривожно-амбівалентний	Унікаючий	Дезорганізований (боязкий) тип
Сильні риси				
Допитливість	,086	-,083	-,311	-,238
Любов до знань	,041	-,033	,063	-,023
Здатність до суджень	,063	-,375	-,094	-,298
Винахідливість	,096	-,225	-,110	-,252
Уміння спілкуватися	,255	-,058	-,303	-,095
Уміння бачити перспективу	,081	-,208	-,138	-,221
Хорообрість	,080	-,253	-,245	-,191
Завзятість	,059	-,360	-,220	-,289
Цілісність природи	,131	-,130	-,132	-,277
Доброта	,306	,271	-,236	,052
Здатність любити	,178	-,178	-,230	-,222
Колективізм	,166	,052	-,236	-,042
Справедливість	-,030	-,169	-,143	,060
Лідерські якості	,150	-,034	-,222	-,055
Самоконтроль	,057	-,141	,048	-,117
Розсудливість	,117	-,269	-,129	-,251
Почуття прекрасного	,163	-,034	,080	-,037
Надія	,265	-,143	-,192	-,149
Вдячність	,181	,082	-,080	-,107
Осмислення життя	,077	-,173	-,117	-,170
Прощення	,116	-,114	-,128	-,129
Гумор	,249	-,102	-,269	-,234
Захопленість	,104	-,311	-,279	-,430

Особам, для яких характерний тривожно-амбівалентний тип прив'язаності, також імовірно притаманна доброта. Але в нашому дослідженні ця сильна риса тут проявилась як тенденція (0,271), не досягаючи достовірних значень. Окрім того, такі жінки демонструють достовірні спадаючі показники здатності до суджень (-0,375), завзятості (-0,360) та захопленості (-0,311). Як тенденція тут проглядається також зниження розсудливості (-0,269) і винахідливості (-0,225), вміння пробачати (-0,208) та хорообрості (-0,253).

Респондентки, яким притаманний унікаючий тип прив'язаності, менш допитливі (-0,311) та мають гірші навички спілкування (-0,303). Як тенденції для таких респондентів фіксуються зменшення показників захопленості (-0,279) та гумору (-0,269), хорообрості (-0,245) завзятості (-0,220), доброти (-0,236), здатності любити (-0,230), колективізму (-0,236) і лідерства (-0,222).

Молоді жінки, які демонструють дезорганізований (боязкий) тип прив'язаності, мають низькі показники оптимізму або захопленості (-0,430), а також тенденцію до зниження вираженості таких сильних рис характеру, як здатність до суджень (-0,298), завзятість (-0,289), чесність як цілісність природи (-0,277) і розсудливість (-0,251), винахідливість (-0,252) і допитливість (-0,238), гумор (-0,234), здатність любити (-0,222), вміння бачити перспективу (-0,221).

Дискусія і висновки

Із аналізу загальної картини сильних рис особистості, яку продемонстрували всі учасниці дослідження (почуття прекрасного, гумор та любов до знань), можна припустити, що такі результати можуть бути пов'язані з їхнім соціальним вибором (більшість цих жінок – студентки). Можна також стверджувати, що в драматичних обставинах, спричинених військовими подіями 2022–2023 року, молоді українські респондентки орієнтовані на пошук

позитиву в повсякденному житті, яке зараз сповнене складнощів та нещастя. Вони обирають для цього спілкування з природою, милування прекрасними витворами мистецтва, героїчними та благородними людськими вчинками, знаходять відраду в освітніх проєктах та додаткових можливостях підвищувати кваліфікацію у ці непрості часи, а також намагаються з гумором ставитись до життєвих викликів та нагальних проблем (що спостерігаємо сьогодні загалом в українському суспільстві, на прикладі безлічі жартів і мемів, за допомогою яких люди намагаються підтримати свій дух та зняти напругу).

Найменш затребуваними сильними рисами респонденток виявились Допитливість, Колективізм та Прощення. У плані обговорення привертають увагу кардинально різні показники за субшкалами "Допитливість" та "Любов до знань". Під допитливістю розуміється інтерес та прагнення до новизни, відкритість до нового досвіду. Любов до знань передбачає опанування новими вміннями, сферами знань як самостійно, так і в навчальному закладі. На сьогодні жінки готові до опанування нових вмінь і навичок через вимоги часу: щоб допомагати своїй країні та підтримувати власне життя на гідному рівні. При цьому їхнє низьке прагнення до новизни може бути і наслідком зосередженості на конкретній меті – опанування конкретних умінь, у яких є потреба для себе особисто та країни. Також допитливість як самоцінність можуть приглушуватись тривоною, втомою та напругою від постійної небезпеки воєнного стану. Низькі показники "Колективізму" та "Прощення" можуть бути пов'язані із загальними настроями в суспільстві: небажання повертатись у недавнє колективістичне радянське минуле, наступницею якого активно позиціонує себе росія; прагненні остаточного відділення від країни-агресора не лише на матеріальному або політичному рівні, але й духовно-світоглядному рівні та принциповій

неможливості пробачати окупантів, боротьба з якими щодня уносить життя українців.

З приводу результатів дослідження прив'язаності слід зазначити, що виявлені в роботі дані розподілу її типів кореспондують з отриманими І. І. Семків емпіричними показниками, відповідно до яких домінуючими також виявились надійний та унікаючий типи прив'язаності (Семків, & Вонс, 2020). У роботі А. А. Власової також спостерігається домінування цих типів, хоча осіб з унікаючим типом прив'язаності в цьому дослідженні виявилось більше. За її даними, частка респондентів з унікаючим типом прив'язаності становить 70 %, а надійний тип притаманний лише 23 %. Боязливий тип прив'язаності спостерігається у 7 % опитаних, а тривожно-амбівалентний тип прив'язаності не спостерігався у жодного респондента в її дослідженні (Власова, 2021).

На жаль, на сьогодні не відомі дослідження взаємозв'язку між типом прив'язаності та сильними рисами молодих жінок, проведені на вітчизняному ґрунті або представлені в зарубіжній літературі. Натомість в іншій публікації (Коваленко, & Власова, 2023) наводимо цікаві емпіричні дані про взаємозв'язки типів прив'язаності та психологічних захистів тих самих жінок.

Зокрема, завдяки факторному аналізу (табл. 2), який пояснив 62 % сумарної дисперсії даних, виявлено практичну відсутність механізмів психологічного захисту в досліджених жінок із надійною прив'язаністю. Тоді як інші типи прив'язаності виявились чітко лінійно пов'язаними з різноманітними психологічними захистами (табл. 2 фактори 3 (12,6 %) та 1 (24,1 %) і 2 (16,3 %), відповідно).

Таблиця 2

Результати факторного аналізу типів прив'язаності та механізмів психологічного захисту молодих жінок (n = 122)

Змінні	Загальна дисперсія даних після Варімакс-обертання (62 %)			
	Фактори			
	11 фактор (24.1 %)	2 фактор (16.3 %)	3 фактор (12.6 %)	4 фактор (9 %)
Надійний тип прив'язаності	,125	,006	,853	,086
Тривожно-амбівалентний тип прив'язаності	,421	,726	,185	-,020
Унікаючий тип прив'язаності	,065	,174	-,847	,117
Дезорганізований (боязливий) тип прив'язаності	,359	,605	-,273	,045
Витіснення	,347	-,200	-,026	,361
Регресія	,792	,147	,124	,042
Заміщення	,722	,012	-,330	,026
Заперечення	,286	-,655	,233	,106
Проекція	,463	,400	,038	,419
Компенсація	,738	,069	,159	,040
Гіперкомпенсація	-,086	,210	-,016	,804
Рационалізація	,112	-,400	-,007	,682

Представлені результати емпіричного дослідження дозволили визначити двосторонні зв'язки між типами прив'язаності молодих жінок та сильними рисами їхнього характеру, а також окремими механізмами психологічного захисту особистості. Такі результати ще раз доводять недостатність та необхідність подальших наукових досліджень обраної проблеми.

У дослідженні було встановлено взаємозв'язки між типом їх прив'язаності у молодих жінок та сильними рисами їхнього характеру. Статистично підтверджено пряму кореляцію між надійним типом прив'язаності та добротою як людською чеснотою, яка є сильною рисою характеру людини. Також були встановлені зворотні кореляції між тривожно-амбівалентним типом прив'язаності та здатністю до суджень, завзятістю і оптимізмом респонденток; унікаючим типом та недопитливістю і невмінням молодих жінок спілкуватись, а також дезорганізованим типом прихильності та відсутністю оптимізму у її носіїв.

Таким чином, у молодих жінок з надійним типом прив'язаності виражено представлені сильні риси характеру. З іншого боку, за даними раніше оприлюдненого дослідження (Коваленко, & Власова, 2023), таким респонденткам не властиве використання психологічних захистів у складних ситуаціях життя. Молодим жінкам з ненадійними типами прив'язаності навпаки, виражені сильні риси не притаманні. Натомість для таких осіб характерні різноманітні психологічні захисти як інструменти організації їхньої ментальної активності в переживанні стресових і травмуючих ситуацій.

Перспективи дослідження. Очевидно, що питання щодо способів впливу на тип прихильності, який склався в особистості, та розвитку у неї сильних рис потребують подальших досліджень.

Внесок авторів: Олена Власова – концептуалізація, методологія дослідження, аналіз літературних джерел; Владислава Коваленко – збір емпіричних даних та їх валідація, організація та проведення емпіричного дослідження, програма забезпечення, аналіз джерел, підготовка огляду літератури.

Список використаних джерел

Бабак, К., & Крижановська, З. (2021). Емоційна прив'язаність дитини до матері як предиктор її соціальної адаптації до шкільного навчання. *Психологічні перспективи*, 38, 138–149.

Бабак, К., & Крижановська, З. (2022). Роль типу прив'язаності в сприйнятті романтичних стосунків між чоловіком і жінкою. *Психологічні перспективи*, 39, 230–239. <http://psychoprospects.vnu.edu.ua/index.php/psychoprospects/article/view/806/604>

Боулбі, Дж. (1969). Прив'язані особи. Гардарика, С. 416.

Бутузова, Л.П., & Белко, В.О. (2021). Зв'язок прив'язаності педагога та стилю його спілкування з учнями. <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9457/1/51-52.pdf>

Власова, А.А. (2021). Психологічні особливості подружніх стосунків із різним типом прив'язаності у різні вікові періоди. *Науково-практична конференція*, Чернівці (с. 80–83). <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/63oct2021/23.pdf>

Ейнсворт, М. (1969). *Об'єктні відносини, залежність і прив'язаність: теоретичний огляд стосунків дитини-матері*. Дитячий розвиток, 969–1025.

Ейнсворт, М. та ін. (1978). *Патерни прив'язаності: психологічне дослідження дивної ситуації*. Ерлбаум.

Коваленко, В.С., & Власова, О.І. (2023). Взаємозв'язок між типом прив'язаності та механізмами психологічного захисту молодих жінок. *Науковий шлях молоді: актуальні питання, рішення та перспективи: матеріали І Міжнародної студентської наукової конференції*. Хмельницький, 13 жовтня, ГО "Молодіжна наукова ліга". ТОВ "УКРЛОГОС Груп".

Крижановська, З.Ю. (2021). *Надійний тип прив'язаності як основа розвитку психічного здоров'я дитини. Надійний вид прихильності як основа розвитку психічного здоров'я дитини. Сучасні психологічні тенденції підтримки та відновлення психічного здоров'я особистості: теорія та практика*. Українська інженерно-педагогічна академія.

Лисенко, О.В. (2015). *Роль позитивних цінностей і відповідних "сильних" рис особистості у відчутті психологічного благополуччя*. http://distance.dnu.dp.ua/ukr/conference/2015/shlyahy_form/Lysenko.pdf

Литвинова, Н.А. (2021). Формування прив'язаності та її роль як життєвої потреби. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*, 1(339), гл. II, 36–44.

Ломас, Т., Хефферон, К., & Івцан, І. (2016). Психологія позитивного розвитку: огляд літератури про благополуччя протягом усього життя. *Журнал щастя та доброти*, 4(2), 143–164

Маєвська, Н., & Соміна, А. (2022). Сильні риси та акценти характеру студентів. В О.О. Червоний, & В.В. Наливайко (Ред.), *Всеукраїнська науково-практична конференція з нагоди 50-річчя від початку підготовки психологів* (8-9 груд., 345). Харківський університет. <http://psychology.univer.kharkov.ua/news2023/12042023/Zbyrka.pdf#page=135>

Мандзик, Т.М. (2018). *Психологічні детермінанти прив'язаності міської молоді до місця проживання*. [Дис. канд. психол. наук, Львівський національний університет імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України]. <https://lib.iitta.gov.ua/712195/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B7%D0%B8%D0%BA.pdf>

Манжос, В.О. (2020). Особливості прив'язаності до матері у дітей дошкільного віку. *Проблеми розвитку науки в контексті трансформацій суспільства. Матеріали II науковопрактичної конференції* (м. Хмельницький, 28–29 серпня 2020 р.). Молодий вчений, 77–81. https://www.researchgate.net/profile/Julia-Romanenko/publication/344155015_1_odin_v_pole_voin_MA_Krivolapov_v_ukrainskom_iskusstvoznaniilinks/5f563787458515e96d361b8c/l-odin-v-pole-voin-MA-Krivolapov-v-ukrainskom-iskusstvoznaniilinks.pdf#page=77

Семків, І.І., & Вонс, О.М.С. (2020). Психологічні особливості романтичних стосунків осіб із різним типом прив'язаності в юнацькому та зрілому віці. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Психологічні науки"*, 3. <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1078>

Словник української мови. (1976). *Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. Т. 7, 582. <http://sum.in.ua/p/7/582/1>

ЮНЕСКО. (2023). ЮНЕСКО разом із молоддю та для молоді. <https://www.unesco.org/en/youth>

Cattell, R.B. (1983). *The theory of structured personality training*. Praeger.

Hall, K.S., & Lindsey, G. (1970). *Theories of Personality New York*. John Wiley and Sons, PSILIB.

Peterson, K., & Seligman, M.E.P. (2004). *Strengths and virtues of character*. Oxford University Press.

References

Ainsworth, M. (1969). *Object relations, dependency and attachment: a theoretical review of the infant-mother relationships*. Child Development, 969–1025.

Ainsworth, M.D.S. et al. (1978) *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Erlbaum.

Babak, K., & Kryzhanovska, Z. (2022). The role of attachment type in the perception of romantic relationships between men and women. *Psychological Perspectives*, 39, 230–239 [in Ukrainian]. <http://psychoprospects.vnu.edu.ua/index.php/psychoprospects/article/view/806/604>

Babak, K., & Kryzhanovska, Z. (2021). A child's emotional attachment to his mother as a predictor of his social adaptation to schooling. *Psychological Perspectives*, 38, 138–149 [in Ukrainian].

Bowlby, J. (1969). *Attached persons*. Hardaryka. P. 416.

Butuzova, L.P., & Belko, V.O. (2021). *The relationship between the teacher's attachment and the style of his communication with students* [in Ukrainian]. <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9457/1/51-52.pdf>

Cattell, R.B. (1983). *The theory of structured personality training*. Praeger.

Dictionary of the Ukrainian language. (1976). *Academic explanatory dictionary (1970–1980)*. 7, 582 [in Ukrainian]. <http://sum.in.ua/p/7/582/1>

Hall, K.S., & Lindsey, G. (1970). *Theories of Personality New York*. John Wiley and Sons, PSILIB.

Olena VLASOVA, DSc (Psychol.), Prof.

ORCID ID: 0000 0002 9894 0038

e-mail: vlalit@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Vladyslava KOVALENKO, Bachelor

ORCID ID: 0009-0004-2534-4181

e-mail: vladakova55@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE TYPE OF ATTACHMENT AND THE STRONG CHARACTER TRAITS OF YOUNG UKRAINIAN WOMEN

Background. The purpose of the study is to identify the relationship between the type of attachment and strong personality traits of young women. Strong personality traits are able to describe a person's internal characteristics, and also help predict his successful behavior (M. Seligman). The study also used the classification of types of attachment by J. Bowlby and M. Ainsworth: 1) reliable or safe; 2) avoidant; 3) anxious-ambivalent; 4) disorganized (timid).

Methods. 122 women aged from 17 to 23 years, took part in the empirical study. The methods were used the "Test for determining the quality of attachment" (MAQ), a screening modification of the Seligman and Peterson test "Definition of strengths (values) and virtues" (adapted by G. Lapteva, O. I. Vlasova), correlation analysis (Spearman's rank correlation coefficient).

Results. The relationship between the strong personality traits of young women and their types of attachment is statistically substantiated. A direct correlation was found between the safe type of attachment and kindness, as well as inverse correlations between the anxious-ambivalent type and the ability to make judgments, optimism and persistence; avoidant type and inquisitiveness, inability to communicate; disorganized type and lack of optimism.

Conclusion. Thus, respondents with a reliable type of attachment have statistically expressed strong traits, on the other hand, according to another study by the authors, they are also not inclined to use psychological defenses in difficult life situations. Young women with unreliable attachment styles don't pronounced strong traits. Instead, such persons are characterized by various psychological defenses as tools for organizing their mental activity in stressful and traumatic life situations.

Keywords: personality; type of attachment; strong character traits; mechanisms of psychological protection; young women.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.

Kovalenko, V.S., & Vlasova, O.I. (2023). The relationship between the type of attachment and mechanisms of psychological protection of young women. *The scientific path of youth: current issues, solutions and perspectives: materials of the 1st International Student Scientific Conference*. Khmelnytskyi, Oct. 13, NGO "Youth Science League". UKRLOGOS Group LLC [in Ukrainian].

Kryzhanovska, Z.Yu. (2021). *A reliable type of attachment as a basis for the development of a child's mental health. A reliable type of attachment as a basis for the development of a child's mental health. Modern psychological trends in maintaining and restoring the mental health of an individual: theory and practice*. Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy [in Ukrainian].

Litynova, N.A. (2021). The formation of attachment and its role as a vital need. *Taras Shevchenko KNU Bulletin*, 1(339), ch. II, 36–44 [in Ukrainian].

Lomas, T., Hefferon, K., Ivtsan, I. (2016). Positive developmental psychology: a review of the literature on well-being across the lifespan. *Journal of Happiness and Well-Being*, 4(2), 143–164 [in Ukrainian].

Lysenko, O.V. (2015). The role of positive values and corresponding "strong" personality traits in the feeling of psychological well-being [in Ukrainian]. http://distance.dnu.dp.ua/ukr/conference/2015/shlyahy_form/Lysenko.pdf

Majevska, N., & Somina, A. (2022). Strong features and accents of students' character. Strong features and accentuations of students' character. In O.O. Nalyvaiko, N.P. Kreidun (Eds.), *All-Ukrainian scientific and practical conference on the occasion of the 50th anniversary of the beginning of the training of psychologists* (Dec. 8–9, 345). Kharkiv University [in Ukrainian]. <http://psychology.univer.kharkov.ua/news2023/12042023/Zbyrka.pdf#page=135>

Mandzik, T.M. (2018). *Psychological determinants of attachment of urban youth to the city of life. Psychological determinants of attachment of urban youth to the place of residence*. [Dissertation PhD (Psychol.), Lviv. National university named after Ivan Franko, Ministry of Education and Science of Ukraine] [in Ukrainian]. <https://lib.iitta.gov.ua/712195/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B7%D0%B8%D0%BA.pdf>

Manzhos, V.O. (2020). Peculiarities of attachment to the mother in preschool children. *Problems of science development in the context of societal transformations. Materials of the II Scientific and Practical Conference* (Khmelnytskyi, August 28–29, 2020). Young scientist, 77–81 [in Ukrainian]. https://www.researchgate.net/profile/Julia-Romanenko/publication/344155015_1_odin_v_pole_voin_MA_Krivolapov_v_ukrainskom_iskusstvoznaniilinks/5f563787458515e96d361b8c/l-odin-v-pole-voin-MA-Krivolapov-v-ukrainskom-iskusstvoznaniilinks.pdf#page=77

Peterson, K., & Seligman, M.E.P. (2004). *Strengths and virtues of character*. Oxford University Press.

Semkiv, I.I., & Vons O.M.S. (2020). Psychological features of romantic relationships of persons with different types of attachment in youth and adulthood. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Psychological sciences*, 3 [in Ukrainian]. <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/1078>

UNESCO. (2023). UNESCO together with youth and for youth [in Ukrainian]. <https://www.unesco.org/en/youth>

Vlasnova, A.A. (2021). Psychological features of marital relationships with different types of attachment in different age periods. *Scientific and Practical Conference*. Chernivtsi [in Ukrainian]. <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/63oct2021/23.pdf>

Отримано редакцією журналу / Received: 20.11.23

Прорецензовано / Revised: 12.12.23

Схвалено до друку / Accepted: 12.12.23